

УДК 332.14

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Мацєгора О.Ю.

ECONOMIC-ORGANIZING IMPLEMENTATION MECHANISM OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY

Matsegora O.

У статті розглянуто сучасний стан управління розвитком регіонів на державному та регіональному рівнях, визначено переваги стратегічного підходу до планування і управління територіальним розвитком, сформовано сутність організаційно-економічного механізму (ОЕМ) реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, соціально-економічний розвиток, стратегічне планування, управління, регіон, політика, пропуск строки

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку цивілізації характеризується тим, що процеси глобалізації суспільних, і особливо економічних відносин зосереджуються на субнаціональному рівні. Зростає роль регіонів країни як економічних агентів міжнародного рівня, безпосередніх учасників міжнародного поділу праці. Новий вимір процесів регіонального розвитку вимагає повної трансформації інституціональної структури регіону, змінює уявлення про пріоритетні напрямки його розвитку, про відношення між внутрішньою і зовнішньою політикою, приводить до створення нового інструментарію. Відповідно зростає роль регіональних органів влади в управлінні адміністративно-територіальними одиницями. Україна в цьому процесі не є винятком, але сучасне становище країни, з одного боку, характеризується наростанням динамізму економічних і соціальних процесів, які відбуваються в суспільстві, швидкою зміною кон'юнктури на внутрішньому і зовнішньому ринках, з іншого – неспроможністю саморегульованого ринку забезпечувати стабільний розвиток суспільства в довгостроковій перспективі та підвищувати якість життя громадян [2].

Врахування вищезазначеного зумовлює необхідність побудови в Україні принципово нової моделі взаємовідносин між центром та регіонами, виваженої державної та регіональної політики, сучасних механізмів управління. Механізми, які сьогодні використовуються державою для розв'язання регіональних проблем, не є достатньо ефективними. Досягти підвищення ефективності управління територіальним економічним розвитком регіонів можливо через здійснення централізованого

державного та регіонального прогнозування, планування і регулювання економічних процесів, їхнє збалансування та взаємоузгодженість, за умов інституційної, наукової і фінансової державної підтримки. Новітні механізми управління повинні бути відмінними від попередніх за складністю і ступенем зрілості методів та засобів управління, відрізнятися формами та важелями впливу на процеси регіонального розвитку.

Прийняття Державної стратегії регіонального розвитку до 2015 року та відповідних стратегій розвитку регіонів актуалізує проблему визначення оптимальних механізмів реалізації цілей та визначених інноваційних пріоритетів їх розвитку, а також ролі та завдань регіональних органів влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Механізми реалізації регіональної політики та проблеми стратегічного планування регіонів є предметом досліджень українських вчених-регіоналістів. Результати досліджень з даних питань певною мірою розкрито в наукових працях Є.М. Ахромкіна, В.Б. Авер'янова, О.С. Єфремова, Б.М. Данилишина, А.Ф. Мельника, О.В. Берданової, В.М. Вакулєнка та інших. Останнім часом з боку нової влади також зростає зацікавленість до регулювання регіональної економіки, що знаходить своє відображення у постановах та програмах діяльності Кабінету Міністрів України.

Політика регіонального соціально-економічного розвитку, стратегія розвитку регіону та механізми її реалізації являють собою динамічні елементи, тому незважаючи на попередні дослідження, вони потребують постійної уваги економістів-науковців, оскільки наукове обґрунтування цих елементів залишається актуальним і нерозв'язаним завданням сьогодення.

Мета статті полягає у визначенні сутності ОЕМ реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону та розробці пропозицій щодо його удосконалення.

Матеріали і результати дослідження. Сьогодні в Україні вже не викликає сумнівів необхідність та актуальність планувальної діяльності не тільки на державному, а й на регіональному та місцевому

рівнях. В нашій державі, як і в інших країнах світу, активно розвивається і запроваджується стратегічний підхід до планування і управління територіальним розвитком. Це пов'язано з перевагами даного методу для всіх основних учасників цього процесу (влади, підприємницьких структур, територіальної громади), а саме:

- підвищується наукова і практична обґрунтованість соціально-економічних та організаційних заходів, ефективність прийнятих управлінських рішень;

- значно розширюється коло учасників планувального процесу, повніше враховуються їхні інтереси й потреби;

- планувальний процес є прозорішим для всіх суб'єктів господарювання, створюються можливості для досягнення спільних цілей, об'єднання матеріальних і фінансових ресурсів суб'єктів різних форм власності, і як результат - скорочуються терміни досягнення кінцевих цілей програми;

- є можливість місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування спрямовувати спільні зусилля громади на розв'язання нагальних економічних, соціальних та екологічних проблем, активно впливати на стабілізацію ситуації у соціально-економічній та суспільно-політичній сферах;

- повніше використовується величезний потенціал територій для активізації економічних перетворень та розвитку територіальної громади [1].

Узагальнення сучасних наукових підходів до розроблення стратегій розвитку регіонів дає можливість сформулювати ряд принципових положень. По-перше, стратегія розвитку регіону є узагальненою моделлю дій, необхідних для досягнення поставлених цілей управління на базі обраних критеріїв (показників) та ефективного розподілу ресурсів; забезпечує якісне визначення напрямів розвитку території у довгостроковій перспективі, спрямована на зміцнення позицій регіону на національному та світовому рівнях на основі впровадження та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі розвитку. По-друге, розроблення стратегії розвитку регіону передбачає визначення мети, цілей, пріоритетних напрямів, інноваційних пріоритетів та завдань щодо їх реалізації у сферах діяльності, а також комплексу відповідних заходів, дій та рішень для досягнення мети розвитку регіону. Стратегія розвитку регіону базується на вивченні регіональних потреб (економічних, соціальних, екологічних), територіальних інтересів, встановлених цільових орієнтирах розвитку, які знаходяться у сфері кінцевого соціального споживання, мотивації дій. Основою реалізації стратегії є відтворювальний потенціал території. По-третє, в сучасних кризових умовах наявність стратегії **забезпечує** такі можливості, як: координація розвитку району

на вирішення ключових проблем, в тому числі збереження підприємницького потенціалу регіону, що, безумовно, зменшить гостроту соціальних питань; підвищення керованості соціально-економічних процесів та швидкість реакції на зміни, нові можливості, загрозливі тенденції; оцінювання альтернативних варіантів використання інвестиційних ресурсів в стратегічно обґрунтовані інноваційні проекти; стабілізація внутрішнього середовища, протидія виникненню негативних тенденцій; концентрація управлінського потенціалу на вирішенні ключових цілей розвитку. По-четверте, існуюча диференціація регіонів України за важливими соціально-економічними показниками свідчить про те, що універсальні методи та способи розв'язання проблем не завжди можуть бути ефективними, якщо вони не будуть спеціально пристосованими до особливостей конкретного регіону та водночас до усієї соціально-економічної системи країни. Саме це вимагає чіткого визначення цільових орієнтирів, напрямів та механізмів стимулювання місцевого розвитку з урахуванням думки громадськості, перенесення акцентів у стратегічному розвитку на рівень територіальних громад. По-п'яте, відсутність стратегій розвитку, а відтак, й невизначеність мети та цілей розвитку регіонів, механізмів її реалізації супроводжується виникненням системи ризиків, розвитком небажаних тенденцій [3].

Стратегію соціально-економічного розвитку регіону необхідно формувати, реалізовувати та корегувати саме на регіональному рівні, адже кожен регіон країни з притаманними йому особливостями, відмінностями та самобутністю розвитку повинен вибирати свій власний, такий, що не суперечить загальнодержавному, стратегічний курс, дотримання якого може забезпечити постійний розвиток регіону та конкурентоспроможність національної економіки в цілому.

Нормативно-правову базу здійснення стратегічного планування місцевого розвитку можна умовно поділити на три блоки:

- перший – визначає роль та місце органів місцевої влади в організації та здійсненні процесу управління розвитком території, зокрема, через розроблення і реалізацію стратегій місцевого розвитку;

- другий – формує основні засади стратегічного планування на місцевому рівні (від держави до окремої території);

- третій – визначає особливості участі у процесі формування та реалізації стратегії місцевого розвитку юридичних та фізичних осіб [1].

Нормативно-правова база України, яка регулює розвиток територій на державному і регіональному рівнях, представлена Конституцією України; Законами України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації»,

«Про державне прогнозування і розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про стимулювання розвитку регіонів»; Указами Президента України «Про Концепцію державної регіональної політики», «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки»; Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року», «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» та іншими нормативно-правовими актами, які регламентують правові відносини при реалізації регіональної політики в Україні.

Важливим принципом реалізації стратегії є координація дій усіх рівнів управління, яка побудована на системі колективної відповідальності «держава – регіон – територіальна громада - людина». Аналізуючи зарубіжний та національний досвід стратегічного управління розвитком, ефективність розроблення та реалізації стратегій розвитку певних територій, О.М. Алімов та В.В. Микитенко слушно зауважують, що «в сучасному стихійному середовищі, що змінюється, вибрана стратегія, власне, не є чинником успіху, не гарантує виживання та успішний розвиток, але привносить певне осмислення дій та порядок; успіх притаманний тим підприємствам, галузям та національним економікам, чії стратегії орієнтуються на активне використання внутрішнього потенціалу для змін зовнішнього середовища, а не просто здійснюють пристосування та адаптацію до змін у суспільному економічному просторі» [4]. Розвиваючи цю думку, зазначимо важливість науково обгрунтованого визначення інноваційних пріоритетів розвитку на регіональному рівні, які можуть виконувати роль вмонтованих в економічну систему стимуляторів інноваційних процесів, є важливою передумовою здійснення стратегії соціально-економічного розвитку регіону в цілому. У цьому контексті на перший план виходять завдання створення цілісної концептуально-стратегічної, політико-правової та організаційно-управлінської інфраструктури, за допомогою якої можуть бути реалізовані встановлені стратегічні цілі, напрями розвитку, засоби та інструменти економічної політики з метою його підтримки та стимулювання, створення необхідного підприємницького та інвестиційного клімату; визначені необхідні ресурси; оцінені можливі соціально-економічні та фінансові ефекти [5].

Визначення пріоритетів та напрямків розвитку особливо необхідне в умовах недостатності ресурсів - чим менше ресурсів, тим важливіше сформулювати чіткі пріоритети.

На сьогодні в Україні діють такі механізми управління територіальним економічним розвитком, як програми соціально-економічного розвитку, регулювання міжбюджетних відносин, а також підтримка інвестиційно-інноваційних регіональних проектів. Проте зазначені механізми не є достатньо ефективними. Причинами цього можуть бути:

- відсутність системного підходу при формуванні державної регіональної політики;
- недосконалість нормативно-правового регулювання регіонального економічного розвитку;
- неефективність діючої системи управління на регіональному та місцевому рівнях;
- низька фінансова спроможність більшості територій країни;
- недостатній вплив системи формування місцевих бюджетів та трансфертів на економічний розвиток регіонів;
- недостатнє застосування інструментів стимулювання розвитку регіонів.

Як наслідок – поглиблення структурних деформацій та диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів.

Поточний аналіз виконання програм соціально-економічного розвитку регіонів свідчить про те, що вони не реалізуються в повному обсязі. Це значною мірою зумовлено відсутністю чіткої координації дій центральних та місцевих органів влади, неякісним аналізом ситуації в кожному окремому регіоні і неналежним контролем за виконанням цих програм. Така ситуація пов'язана в першу чергу з низьким рівнем економічного аналізу, який повинен займати особливе місце в управлінському процесі і відігравати не останню роль при прогнозуванні і плануванні розвитку територій.

Перехід до сучасної якості системи планування регіонального розвитку потребує:

- зміни сутності планування – із засобу адміністративного тиску на інструмент науково обгрунтованих збалансованих рішень для досягнення цілей соціально-економічного та просторового розвитку території;
- посилення стратегічного характеру планування;
- демократизації процесу вироблення та прийняття програмних документів;
- чіткого дотримання прийнятих рішень;
- тісної ув'язки стратегічного, просторового та оперативного планування.

Точка зору, згідно з якою місцева стратегія здатна замінити базові документи планування (просторовий, соціально-економічний, секторальні плани тощо), безумовно, є хибною. Стратегічний план має виступати як організуюча оболонка для інших документів планування місцевого розвитку. Тобто він допомагає сформувати на території цілісну взаємоузгоджену, прозору й ефективну систему планування [1].

Стратегічний план повинен бути як реактивним, тобто допомагати місцевим органам влади адаптувати розвиток території до зовнішніх змін, так і проактивним, тобто спрямовувати дії у потрібному напрямку. Враховуючи це, можна визначити, що стратегічне управління виступає сучасним інструментом управління розвитком території в умовах швидких змін у зовнішньому середовищі і пов'язаної з цим невизначеності.

Стратегічне управління постійно фіксує, що необхідно робити сьогодні для досягнення бажаних цілей у майбутньому. Водночас стратегічне управління – процес, що визначає послідовність дій з розробки і реалізації стратегії.

Стратегічне управління тісно пов'язане зі стратегічним плануванням. Слід зазначити, що основна відмінність між традиційним довгостроковим і стратегічним плануванням полягає в трактуванні майбутнього. В довгостроковому плануванні вважається, що майбутнє неодмінно повинне бути кращим, ніж минуле. А в системі стратегічного планування важливе місце відводиться аналізу перспектив територіального розвитку. Завданням такого аналізу є з'ясування тих небезпек, можливостей, а також окремих надзвичайних ситуацій, які здатні змінити тенденції, що склалися.

Складання стратегічного плану розвитку регіону з урахуванням всіх вказаних особливостей – це лише початок. Реалізація стратегії відбувається завдяки створенню дієвого організаційно-економічного механізму, котрий являє собою сукупність організаційно-управлінських та економічних методів та інструментів впливу на розвиток соціально-економічної системи регіону з метою забезпечення досягнення її стратегічних цілей та завдань.

Організаційний механізм забезпечення реалізації стратегії включає в себе формування політики розвитку регіону, формування організаційної системи розробки та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону, управління та контроль за цілями, організаційний інструментарій та правове забезпечення реалізації стратегії.

Економічний механізм забезпечення реалізації стратегії включає в себе розроблену систему фінансового забезпечення реалізації стратегії та систему економічних інструментів, які спрямовані на перетворення соціальної активності та екологічної рівноваги у важливі ресурси економічного розвитку регіонів.

Оскільки на сучасному етапі розвитку суспільства перед людством постала необхідність забезпечення стабільного розвитку держав та їхніх регіонів, вибір інструментів регулювання повинен бути адекватний цій стратегічній меті, тобто забезпечувати економічний розвиток суспільства на основі соціального розвитку, що формує людський

капітал, та екологічного - що формує капітал природний. У забезпеченні гармонійного розвитку цих двох сфер на основі розробки та широкого впровадження інструментів регулювання і полягає ключ до перетворення соціальної активності та екологічної рівноваги у важливі ресурси економічного розвитку регіональних і національної соціально-економічних систем. Враховуючи те, що основна роль у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону відводиться суб'єктам господарювання, завдання державних та місцевих органів влади полягає у створенні умов, за яких вкладання власних коштів у пріоритетні сфери буде вигідним. З цією метою необхідно запроваджувати інструментарій реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону, що базується на активізації механізму економічного стимулювання.

Висновки. Сучасні проблеми розвитку України, пов'язані, насамперед, із соціально-економічною кризою та складним екологічним становищем, вимагають створення оптимальної стратегії розвитку українського суспільства, узгодженості соціально-економічних та екологічних цілей цього розвитку на різних територіальних рівнях.

Існуюча в Україні практика регулювання розвитку регіонів дозволяє аргументувати об'єктивну необхідність запровадження OEM формування та реалізації стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, що повинні відповідати сучасним світовим тенденціям становлення соціально-орієнтованої економіки.

Сутність OEM реалізації стратегії соціально-економічного розвитку регіону визначається цілями та пріоритетами даної стратегії та забезпечується через впровадження системи відповідних організаційних й економічних інструментів.

Література

1. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник / О. Берданова, В. Вакулєнко; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні». – DESPRO. – К.: ТОВ «Софія - А», 2012. – 88 с.
2. Мінченко М.В. Планування та прогнозування соціально-економічного розвитку регіонів: Підручник / М.В. Мінченко, Л.П. Чижов, А.В. Фролков. – Суми: ВТД «Університетська книга». – 2004. – 442 с.
3. Стратегическое управление: регион, город, предприятие / Под ред. Д.С. Львова, А.Г. Гранберга, А.П. Егоршина; ООН РАН, НИМБ. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика». - 2004. – 605 с.
4. Алимов О.М. Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / О.М. Алимов, В.В. Микитенко // Продуктивні сили України. – 2006. – №1. - С.135 - 150.
5. Мырынюк А.Н. Преимущества и общие формы взаимодействия властных органов

управления и бизнес-структур / А.Н. Мырныук // Микроэкономика. – 2008. - № 4. – С. 62-67.

References

1. Berdanova O. Strategichne planuvannya miscevogo rozvitku. praktichnij posibnik / O. Berdanova, V. Vakulenko; Shvejcarsko-ukraïnskij proekt «Pidtrimka decentralizacii v Ukraïni». – DESPRO. – K.: TOV «Sofiya - A». – 2012. – 88 s.

2. Minchenko M.V. Planuvannya ta prognozuvannya socialno-ekonomichnogo rozvitku regioniv: Pidruchnik / M.V. Minchenko, L.P. Chizhov, A.V. Frolkov. – Sumi: VTD «Universitetska kniga», 2004. – 442 s.

3. Strategicheskoe upravlenie: region, gorod, predpriyatie / Pod red. D.S. Lvova, A.G. Granberga, A.P. Egorshina; OON RAN, Nimb. – M.: ZAO «Izdatelstvo «Ekonomika». - 2004. – 605 s.

4. Alimov O.M. Strategichnij potencial – sukupni mozhlivosti nacionalnoï ekonomiki po dosyagnennyu cilej zbalansovanogo rozvitku / O.M. Alimov, V.V. Mikitenko // Produktivni sili Ukraïni. – 2006. –№ 1. – S.135- 150.

5. Мырныук А.Н. Preimushhestva i obshhie formy vzaimodejstviya vlastnyx organov upravleniya i biznes-struktur / А.Н. Мырныук // Микроэкономика. – 2008. - № 4. – С. 62-67.

Мацегора Е.Ю. ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНА

В статье рассмотрено современное состояние управления развитием регионов на государственном и региональном уровнях, определены преимущества

стратегического подхода к планированию и управлению территориальным развитием, сформирована сущность организационно-экономического механизма (ОЭМ) реализации стратегии социально-экономического развития региона.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, социально-экономическое развитие, стратегическое планирование, управление, регион, политика.

Matsegora O. ECONOMIC-ORGANIZING IMPLEMENTATION MECHANISM OF REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT STRATEGY

In the article there had been considered the current situation of regional development management at government and regional levels, defined advantages of strategy approach to planning and management of regional development, formed the meaning of economic-organizing implementation mechanism of regional socio-economic development strategy.

Keywords: economic-organizing mechanism, socio-economic development, strategy planning, management, region, policy.

Мацегора О.Ю. – слухач магістратури державного управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Рецензент: *Ахромкін Є.М.*, д.е.н., професор, завідувач магістратури державного управління Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Стаття подана 13.06.2013